

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

علوم انسانی غربی و اسلامی

مبانی و پیامدها

با نگاهی به اندیشه‌های مقام معظم رهبری (مدظله العالی)

دکتر غلامرضا پیشقدم

دانش آموخته دانشگاه علوم اسلامی رضوی

دکتر جواد ایروانی

دانشیار دانشگاه علوم اسلامی رضوی

دکتر حسن خرقانی

دانشیار دانشگاه علوم اسلامی رضوی

مرکز پژوهش دانشگاه علوم اسلامی رضوی

سرشناسه: پیشقدم، غلامرضا، ۱۳۵۶ -

عنوان و نام پدیدآور: علوم انسانی غربی و اسلامی؛ مبانی و پیامدها: با نگاهی به اندیشه‌های مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) / غلامرضا پیشقدم، جواد ایروانی، حسن خرقانی؛ داور علمی محمدابراهیم روشن ضمیر؛ ویراستار محمدامین انسان؛ [برای] مرکز پژوهش دانشگاه علوم اسلامی رضوی.

مشخصات نشر: مشهد: دانشگاه علوم اسلامی رضوی، انتشارات، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری: ۲۴۰ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۰۴۴-۶۳-۶

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه: ص. [۲۲۷] - ۲۴۰؛ همچنین به صورت زیرنویس.

موضوع: علوم انسانی (اسلام)

موضوع: Humanities (Islam)*

موضوع: خامنه‌ای، علی، رهبر جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۱۸ - - دیدگاه درباره علوم انسانی

موضوع: Views on humanities -- 1939 - Khamene'i, Ali Leader of IRI

موضوع: علوم انسانی

موضوع: Humanities

موضوع: اسلام و غرب

موضوع: Islam and the West*

شناسه افزوده: ایروانی، جواد، ۱۳۵۵ -

شناسه افزوده: خرقانی، حسن، ۱۳۴۸ -

شناسه افزوده: روشن ضمیر، محمدابراهیم، ۱۳۴۴ -

شناسه افزوده: دانشگاه علوم اسلامی رضوی، مرکز پژوهش

شناسه افزوده: دانشگاه علوم اسلامی رضوی، انتشارات

رده بندی کنگره: BP ۲۳۲

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۴۸۵

شماره کتابشناسی ملی: ۸۵۴۲۴۴۴

علوم انسانی غربی و اسلامی؛ مبانی و پیامدها

با نگاهی به اندیشه‌های مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)

نویسندگان: حجج اسلام دکتر غلامرضا پیشقدم (دانش آموخته دانشگاه علوم اسلامی رضوی)،

دکتر جواد ایروانی (دانشیار دانشگاه علوم اسلامی رضوی) و دکتر حسن خرقانی (دانشیار دانشگاه علوم اسلامی رضوی)

داور علمی: حجت‌الاسلام دکتر محمدابراهیم روشن ضمیر (استادیار دانشگاه علوم اسلامی رضوی)

ویراستار: محمدامین انسان

طراح جلد: حمید نخعی

چاپ اول: مهر ۱۴۰۰

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۷۵۰۰۰ تومان

حروف چینی و صفحه‌آرایی: واحد نشر مرکز پژوهش دانشگاه علوم اسلامی رضوی

مستول نشر: علی اصغریار

چاپ و صحافی: مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی

مرکز توزیع: مشهد مقدس، حرم مطهر، انتشارات دانشگاه علوم اسلامی رضوی

صندوق پستی: ۱۱۹۳ - ۹۱۷۳۵ تلفن و دورنگار: ۰۵۱-۳۲۲۳۶۸۱۷

www.razavi.ac.ir

حق چاپ محفوظ است

فهرست مطالب

۹	 سخن ناشر
۱۱	 پیشگفتار
۱۵	 بخش اول: مفهوم‌شناسی
۱۷	 فصل اول: ماهیت علم
۱۸	 مبحث اول: علم در دیدگاه پوزیتیویستی
۱۹	 مبحث دوم: علم در آموزه‌های دینی
۲۰	 گفتار اول: هدایتگری علم
۲۱	 گفتار دوم: آگاهی‌بخشی علم
۲۳	 فصل دوم: تأثیر نظام ارزشی در علوم انسانی
۲۳	 مبحث اول: عدم تأثیر ارزش‌ها در علوم انسانی
۲۳	 مبحث دوم: تأثیرگذاری ارزش‌ها در علوم انسانی
۲۴	 ادله اثبات تأثیرگذاری ارزش‌ها بر علوم
۳۴	 فصل سوم: علوم انسانی اسلامی
۳۵	 مبحث اول: تعریف علم دینی
۳۶	 بررسی اقوال
۳۷	 مبحث دوم: امکان علم دینی
۳۹	 مبحث سوم: قلمرو علم دینی
۳۹	 مبحث چهارم: مبنا و تعریف برگزیده از علوم انسانی اسلامی

۴۱	مبحث پنجم: تولید علم دینی در نگاه مقام معظم رهبری
۴۱	گفتار اول: ضرورت تولید علم دینی
۴۳	گفتار دوم: شیوه و روش تولید علم دینی
۴۳	گفتار سوم: گستره علوم دینی
۴۳	گفتار چهارم: نقش ایمان و اخلاق در جهت‌دهی به تولید علم
۴۴	فصل چهارم: علوم انسانی غربی
۴۵	فصل پنجم: تفاوت مبانی و اصول
۴۵	مبحث اول: تعریف مبانی
۴۵	مبحث دوم: تعریف اصول
۴۶	مبحث سوم: تفاوت مبانی و اصول
۴۷	بخش دوم: مبانی علوم انسانی غربی و اسلامی
۴۹	فصل اول: مبانی علوم انسانی غربی
۵۰	مبحث اول: مبانی معرفت‌شناختی غرب
۵۰	گفتار اول: اپیستیم معرفتی
۵۲	گفتار دوم: ابزار شناخت
۵۴	مبحث دوم: مبانی هستی‌شناختی
۵۴	گفتار اول: دئیسم
۵۵	گفتار دوم: اومانیزم
۵۶	گفتار سوم: فرجام انسان
۵۷	مبحث سوم: مبانی انسان‌شناسی غربی
۵۷	گفتار اول: ماهیت انسان
۵۷	الف. منکران وجود سرشت مشترک
۵۸	ب. قائلان به سرشت واحد
۵۹	گفتار دوم: فردگرایی
۶۱	گفتار سوم: منفعت‌گرایی
۶۱	گفتار چهارم: آزادی
۶۲	الف. آزادی تکوینی و فلسفی
۶۲	ب. آزادی اخلاقی
۶۳	ج. آزادی حقوقی و سیاسی
۶۳	د. آزادی به مفهوم غربی
۶۴	فصل دوم: مبانی علوم انسانی اسلامی
۶۴	مبحث اول: مبانی معرفت‌شناسی

۶۴	گفتار اول: رئالیسم معرفتی
۶۵	الف. واقع گرایی قرآن در بعد هستی شناسی
۶۷	ب. واقع گرایی قرآن در بعد معرفت شناسی
۶۹	گفتار دوم: شناخت و نسبت آن با واقع گرایی
۷۰	الف. منابع شناخت
۷۰	۱. وحی
۷۲	یک. گستره حضور وحی در زندگی انسان
۷۴	دو. کارکرد وحی در تولید علوم
۷۶	۲. عقل
۸۰	۳. طبیعت
۸۱	۴. نفس انسان
۸۲	۵. تاریخ
۸۳	۶. سنت و سیره معصومین
۸۴	ب. ابزار شناخت
۸۵	۱. حواس
۸۶	۲. تعقل و تفکر
۸۷	۳. ترکیه نفس
۹۱	مبحث دوم: مبانی هستی شناسی
۹۱	گفتار اول: درهم تنیدگی خالقیت و ربوبیت
۹۲	نقد دئیسم و استدلال بر یگانگی خالقیت و ربوبیت
۹۲	۱. جدایی ناپذیری خالقیت از ربوبیت به دلیل فقر وجودی ممکنات
۹۴	۲. جدایی ناپذیری نظام علمی و اصل تقدیر از ربوبیت
۹۴	۳. استدلال بر یگانگی مقام ربوبیت و خالقیت، به وسیله آیات قرآن
۹۴	آیه اول: استدلال از راه ملازمه ربوبیت با خلق و تقدیر
۹۵	آیه دوم: هماهنگی نظام آفرینش دلیلی بر توحید در ربوبیت
۹۶	آیه سوم: انحصار حق قانون گذاری برای خدا دلیلی بر توحید در ربوبیت تشریعی
۹۷	گفتار دوم: معادباوری
۹۹	مبحث سوم: مبانی انسان شناسی
۱۰۰	گفتار اول: حقیقت انسان
۱۰۲	گفتار دوم: هدف آفرینش انسان
۱۰۸	گفتار سوم: اختیار و مسئولیت انسان
۱۱۱	گفتار چهارم: جایگاه انسان در هستی

۱۱۵	گفتار پنجم: اصالت فرد و جامعه
۱۱۷	گفتار ششم: عدالت خواهی
۱۱۹	رابطه عدالت با عقلانیت و معنویت
۱۲۱	گفتار هفتم: آزادی
۱۲۹	بخش سوم: پیامدهای اختلاف مبانی اسلام و غرب در علوم انسانی
۱۳۱	فصل اول: تفاوت‌های بنیادی اسلام و غرب در علوم انسانی
۱۳۲	مبحث اول: جامعیت علوم انسانی اسلامی
۱۳۴	حیات طیبه الهام‌بخش سبک زندگی معنوی
۱۴۱	مبحث دوم: تأثیر ایمان و ارزش‌های متعالی در علوم انسانی اسلامی
۱۴۳	چگونگی تأثیرپذیری اعتباریات از نظام‌های ارزشی
۱۴۶	مبحث سوم: قانون‌مندی در علوم انسانی اسلامی
۱۴۶	گفتار اول: قانون‌مندی علوم از دیدگاه غرب
۱۴۶	دیدگاه نخست: انکار قانون‌مندی حیات بشری و بی‌اعتباری علوم انسانی
۱۴۶	دیدگاه دوم: وجود قانون کلی فراگیر در حیات بشری
۱۴۷	گفتار دوم: قرآن و قانون‌مندی حیات بشر
۱۴۸	گفتار سوم: قوانین بالااختیار و حیات معنوی بشر
۱۵۱	گفتار چهارم: هماهنگی قوانین شرعی با استنباط‌های الهی
۱۵۲	مبحث چهارم: ثبات و نسبی‌گرایی
۱۵۲	اعتباریات علامه و زدودن غبار نسبی‌گرایی از معارف بشری
۱۵۴	الف. تفاوت باید استنتاجی و باید اعتباری و مصونیت احکام و اخلاق از نیست
۱۵۶	ب. خروج تخصصی «باید اعتباری» از مبحث نسبی‌گرایی
۱۵۸	فصل دوم: چند نمونه از تأثیر مبانی بر اصول و قواعد در علوم انسانی
۱۵۸	مبحث اول: تأثیر مبانی بر اصول دانش سیاست
۱۵۸	گفتار اول: اصول محوری دانش سیاست در اندیشه غربی
۱۵۹	الف. اصل قانون طبیعی
۱۶۱	ب. اصل جدایی دین از سیاست (سکولاریسم)
۱۶۲	ج. برابری انسان‌ها
۱۶۳	د. عقلانیت ابزاری
۱۶۴	ه. پذیرش اراده اکثریت
۱۶۶	گفتار دوم: اصول محوری سیاست در اندیشه اسلامی
۱۶۷	الف. اصل حاکمیت الهی
۱۷۱	ب. اصل حق قانون‌گذاری الهی

سخن ناشر

اهمیت علوم انسانی را در تاروپود فرهنگ ها و تمدن ها باید به نظاره نشست. اهمیت علوم انسانی را در تکامل و تعالی بینش ها، تربیت و رشد منش ها، و هدایت و هدفمندی کنش ها باید جستجو کرد. اهمیت علوم انسانی به عنوان موتور پیشران قافله تمدن بشری بر کسی پوشیده نیست تا نیازمند به تبیین و تفصیل باشد. اما نکته اینجاست که وقتی امت اسلامی با تأسی به قرآن به عنوان آخرین نسخه شفابخش بشریت، در پی احیا و بازآفرینی تمدن نوین اسلامی اند، کدامین علوم انسانی می تواند طلایه دار این حرکت تمدن ساز باشد؟ آیا علوم انسانی غربی که بر مبانی سکولار شکل گرفته می تواند موتور محرک تمدن نوین اسلامی باشد؟ بی شک، برافراشتن تمدن نوین اسلامی بر مبانی علوم انسانی غربی آب در هاون کوییدن است. بنابراین، تمدن نوین اسلامی باید بر مبانی اسلامی شکل بگیرد و از این رو، تحول در علوم انسانی و بومی سازی آن، ضرورتی اجتناب ناپذیر است.

اسلام به عنوان آخرین دین الهی، داعیه دار هدایت همه بشریت است و این مهم در قالب تشکیل تمدن فراگیر و عظیم اسلامی تحقق یافته است. زهی خیال باطل که

خداوند چنین وعده‌ای سترگ به بشریت داده باشد، اما راه‌های رسیدن به این مهم و مقدمات این تحول عظیم را مسکوت گذارده باشد! لازمه جامعیت محتوایی اسلام آن است که در همه زمینه‌های علوم انسانی، نقش هدایتی خود را ایفا کند، و این مهم در صورتی محقق می‌شود که گزاره‌های مبانی آن بر اساس منابع اصیل، به‌ویژه قرآن استنباط گردد و در روند تولید علوم انسانی اسلامی به کار گرفته شود.

نویسندگان با هدف تغییر نگرش مخاطب نسبت به علوم انسانی غربی و اسلامی، تأکید می‌کنند که جهان‌بینی غربی با مبانی اندیشه اسلامی ناسازگار است و این ناهمسانی در فرایند تولید علم تأثیر می‌گذارد.

در پایان، از همه کسانی که در آفرینش، ارزیابی، ویراستاری و آماده‌سازی این کتاب نقش داشتند، کمال تشکر و سپاسگزاری را داریم. امید است فرهیختگان حوزوی و دانشگاهی از این اثر بهره‌مند شوند و انتقادات و پیشنهادهای سازنده‌شان را از ناشر دریغ نورزند. و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین.

مرکز پژوهش دانشگاه علوم اسلامی رضوی